

درباره نظر شیعه در سقط جنین، ظاهراً اختلافی نیست که بعد از ولوج روح، سقط جنین حرام است، دلیل این مطلب را استظهار «قتل نفس» در این فرض دانسته اند. همچنین قبل از ولوج روح هم (قبل از چهارماهگی) حکم به حرمت «سقط جنین استقرار یافته بر جداره رحم» ظاهراً در میان فقهای شیعه مورد اتفاق است.

توجه شود که معمولاً فقهای شیعه درباره حرمت این امر سخن نگفته اند^۱ بلکه آنچه در کلمات ایشان مطرح است بحث از دیه سقط جنین و میزان آن در مراحل مختلف است اما از همین حکم وضعی، ظاهراً بتوان به حکم تکلیفی حرمت دست یافت، ضمن اینکه در مسئله روایاتی موجود است که صریحاً ناظر به حکم تکلیفی است:

روایت اول

«مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمَزَةَ وَ حُسَيْنِ الرَّوَاسِيِّ جَمِيعاً عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ ع الْمَرْأَةُ تَخَافُ الْحَبْلَ - فَتَشْرَبُ الدَّوَاءَ فَتُلْقِي مَا فِي بَطْنِهَا قَالَ لَا - فَقُلْتُ إِنَّمَا هُوَ نُطْفَةٌ فَقَالَ إِنَّ أَوَّلَ مَا يُخْلَقُ نُطْفَةٌ.»^۲

سند روایت: روایت صحیح است

حسین رواسی: حسین بن عثمان رواسی نجاشی^۳ وی را توثیق کرده است

اسحق بن عمار: درباره وی سابقاً سخن گفتیم که شیخ او را از فطحیه بر می شمارد ولی ظاهراً چنین نیست.

ما می گوئیم:

۱. درباره سوال مطرح شده در این روایت دو احتمال داده شده است، یکی اینکه زن احتمال می دهد حامله

شده باشد و یکی اینکه زن می خواهد حامله نشود.^۴

۲. این در حالی است که احتمال سومی هم مطرح است که زن می داند حامله است و از آن می ترسد.

۱. البته مرحوم مجلسی در روضة المتقین به روایات اشاره می کند و می نویسد: «بدل علی حرمة سقی الدواء»

۲. وسائل الشیعة؛ ج ۲۹، ص: ۲۵

۳. ص ۵۳

۴. کلمات سدیدة، ص ۷۲.

۳. روایت در هر ۳ صورت، حرمت سقط جنین را ثابت می کند چراکه اگر موضوع روایت جایی باشد که می خواهند جلوگیری اولیه کنند، به طریق اولی نطفه منعقد شده را نباید سقط کنند و در دو صورت دیگر هم موضوع مستقیماً سقط است، البته یکی از فروض با یقین به حمل و دیگری با تردید در آن.

۴. اما با توجه به اینکه مجمع البحرین می نویسد که «خوف» از چیزی است که «متوقع» باشد احتمال سومی که مطرح کردیم، در میان نیست.^۱

روایت دوم

«مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ رِفَاعَةَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَ أَشْتَرِي الْجَارِيَةَ فَرُبَّمَا احْتَبَسَ طَمُّهُهَا مِنْ فَسَادِ دَمٍ أَوْ رِيحٍ فِي رَحِمٍ فَتُسْقَى دَوَاءً لِذَلِكَ فَتَطْمُتُ مِنْ يَوْمِهَا أَوْ فَيَجُوزُ لِي ذَلِكَ وَأَنَا لَا أَذْرِي مِنْ حَبَلٍ هُوَ أَوْ غَيْرِهِ فَقَالَ لِي لَا تَفْعَلْ ذَلِكَ فَقُلْتُ لَهُ إِنَّهُ إِنَّمَا ارْتَفَعَ طَمُّهُهَا مِنْهَا شَهْرًا وَلَوْ كَانَ ذَلِكَ مِنْ حَبَلٍ إِنَّمَا كَانَ نُطْفَةً كَنُطْفَةِ الرَّجُلِ الَّذِي يَغْزِلُ فَقَالَ لِي إِنَّ النُّطْفَةَ إِذَا وَقَعَتْ فِي الرَّحِمِ تَصِيرُ إِلَى عِلْقَةٍ ثُمَّ إِلَى مُضْغَةٍ ثُمَّ إِلَى مَا شَاءَ اللَّهُ وَإِنَّ النُّطْفَةَ إِذَا وَقَعَتْ فِي غَيْرِ الرَّحِمِ لَمْ يُخْلَقْ مِنْهَا شَيْءٌ فَلَا تَسْقِيهَا دَوَاءً إِذَا ارْتَفَعَ طَمُّهَا شَهْرًا وَجَازَ وَقْتُهَا الَّذِي كَانَتْ تَطْمُتُ فِيهِ.»^۲

سند روایت: روایت صحیح است

رفاعة بن موسی را شیخ و نجاشی توثیق کرده اند.^۳

دلالت روایت بر حرمت سقط جنین در همه مراحل کامل است.

روایت سوم

«مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقُوبَ عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعًا عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبَّابٍ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَنِ امْرَأَةٍ شَرِبَتْ دَوَاءً عَمْدًا وَهِيَ حَامِلٌ وَلَمْ يَعْلَمْ بِذَلِكَ زَوْجُهَا فَأَلْتَتْ وَلَدَهَا قَالَ فَقَالَ إِنَّ كَانَ لَهُ عَظْمٌ وَقَدْ نَبَتَ عَلَيْهِ اللَّحْمُ

۱. ج ۱، ص ۷۱۳.

۲. وسائل الشیعة؛ ج ۲، ص: ۳۳۸.

۳. رجال نجاشی، ص ۱۱۶. فهرست شیخ، ص ۱۹۲.

عَلَيْهَا دِيَةٌ تُسَلَّمُهَا إِلَى أَبِيهِ وَإِنْ كَانَ حِينَ طَرَحْتَهُ عَلَقَةً أَوْ مُضْغَةً فَإِنَّ عَلَيْهَا أَرْبَعِينَ دِينَارًا أَوْ غُرَّةً
تُؤَدِّيَهَا إِلَى أَبِيهِ قُلْتُ لَهُ فَهِيَ لَا تَرِثُ وَلَدَهَا مِنْ دِيَّتِهِ مَعَ أَبِيهِ قَالَ لَا لِأَنَّهَا قَتَلَتْهُ فَلَا تَرِثُهُ.»^۱

سند روایت: صحیح است

در باره این روایت، برخی نوشته اند:

«فإن حكمه عليه السلام بأنها لا تراث الدية و تعليقه بأنها قتلتها دال على حرمة فعلها، كيف و قد أطلق
على فعلها أنه القتل، و حرمة القتل واضحة و هو من الكبائر العظام. و لعل مثل هذه الصحيحة مستند
قول المحدث المجلسي المتقدم: «و إسقاط الولد محرم بل كبيرة.»
و الصحيحة صريحة الشمول لجميع مراتب الحمل بعد أن كان قد صار علقه. و الأصحاب قد عملوا بما
دلّت عليه من كون الأم حينئذ ممنوعة عن إرث الدية.»^۲

روایت چهارم) برای حرمت سقط جنین به روایاتی تمسک شده است که یک دزد باعث سقط جنین می
شود.

روایت ۴/۱: «مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَهْلِ بْنِ الْيَسَعِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ
مِهْرَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ امْرَأَةٍ دَخَلَ عَلَيْهَا لِصٌّ وَ هِيَ حُبْلَى فَوَقَعَ عَلَيْهَا
فَقَتَلَ مَا فِي بَطْنِهَا فَوَثَبَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى اللَّصِّ فَقَتَلَتْهُ فَقَالَ أَمَّا الْمَرْأَةُ الَّتِي قَتَلْتَ فَلَيْسَ عَلَيْهَا
شَيْءٌ وَ دِيَةٌ سَخَلَتْهَا»^۳ «۷» عَلَى عَصَبَةِ الْمُقْتُولِ السَّارِقِ.»^۴

و ثبت علیه: حمله ناگهانی کردن

سخله: چیزی که هنوز تمام نشده

روایت ۴/۲: «و بِإِسْنَادِهِ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ ع عَنْ لِصٍّ
دَخَلَ عَلَى امْرَأَةٍ حُبْلَى فَوَقَعَ عَلَيْهَا فَأَلْقَتْ مَا فِي بَطْنِهَا فَوَثَبَتِ عَلَيْهِ الْمَرْأَةُ فَقَتَلَتْهُ قَالَ بَطَلَ دَمُ
اللِّصِّ وَ عَلَى الْمُقْتُولِ دِيَةٌ سَخَلَتْهَا.»^۴

۱. وسائل الشیعة؛ ج ۲۶، ص: ۳۱

۲. کلمات سدیدة فی مسائل جدیدة؛ ص: ۷۴

۳. وسائل الشیعة؛ ج ۲۹، ص: ۴۰۲

۴. وسائل الشیعة؛ ج ۲۹، ص: ۴۰۲

روایت ۴/۳: «مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بِإِسْنَادِهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنِ ابْنِ

مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ قَالَ: قُلْتُ لَهُ لَوْ دَخَلَ رَجُلٌ عَلَيَّ امْرَأَةً وَهِيَ حَبْلِي

فَوَقَعَ عَلَيْهَا فَقَتَلَ مَا فِي بَطْنِهَا فَوُتِّبَتْ عَلَيْهِ فَقَتَلْتُهُ قَالَ ذَهَبَ دَمُ اللَّصِّ هَدْرًا وَكَانَ دِيَّةً وَلَدِهَا

عَلَى الْمَعْقَلَةِ.»

جمع صاحب وسائل به قسمت «دیه جنین» چنین است:

«أَقُولُ وَجْهُ الْجَمْعِ أَنَّ الْعَصَبَةَ يُؤَدُّونَ الدِّيَةَ مِنْ مَالِ الْمُقْتُولِ وَقَدْ تَقَدَّمَ مَا يَدُلُّ عَلَيَّ أَنَّ مِثْلَ هَذَا شَبِيهُ

عَمْدٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ لَكِنْ إِنْ لَمْ يَعْلَمْ بِالْحَمْلِ فَخَطَأً مَحْضٌ يَلْزَمُ الْعَاقِلَةَ.»^۲

ما می گوئیم:

از این روایات نمی توان حرمت سقط جنین را مطلقاً ثابت کرد چراکه از حرمت ظالمانه (عمل دزد) نمی توان

حرمت مطلق عمل استفاده کرد.

۱. وسائل الشیعة؛ ج ۲۹، ص: ۴۰۳

۲. وسائل الشیعة؛ ج ۲۹، ص: ۴۰۳